

ἜΤΕΤΗΡΙΟΝ

ἘΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝῶΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΝ

ἜΤΟΣ 4'

Ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἐν Παρίσιαις
Συλλέγου ὑπὸ ἐπίσχησιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμματέων.

ἸΟΥΝΙΟΣ 1929

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

BYZANTION - ARMENIA - IBERIA (ΓΕΩΡΓΙΑ)

ΑΙ σχέσεις τοῦ Βυζαντίου ἦτοι τῆς ἐν Βυζαντίῳ βασιλείας ἢ τοῦ κράτους τοῦ Ἑλληνορωμαϊκοῦ τοῦ Βυζαντίου πρὸς τὴν Ἀρμενίαν ἀνέρχονται μέχρι τῶν χρόνων αὐτῶν τοῦ Ἰδρυτοῦ τοῦ εἰρημένου κράτους Κωνσταντίνου Α' τοῦ Μεγάλου, οὗ σύγχρονος ἦτο ὁ ἐκ τῶν Ἀρσακιδῶν βασιλέων τῆς Ἀρμενίας Τιριδάτης. Ὁ Τιριδάτης καταδιώξας ἐν ἀρχῇ τὸν Χριστιανισμὸν τὸν εἰσαχθέντα ἐν Ἀρμενίᾳ ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ (Λουσάβοροτζ) καὶ πολυειδῶς βασάνισας τὸν Φωτιστὴν προσῆλθεν ἐπὶ τέλος εἰς τὴν τούτου πίστιν. Ὁ Τιριδάτης εἶχε γραμματέα καλούμενον Ἀγαθάγγελον γνώστην τῆς τε Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Ἀρμενικῆς, συγγράψαντα τὴν ἱστορίαν τοῦ Τιριδάτου καὶ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Ἀρμενίαν. Ὁ Ἀγαθάγγελος οὗτος ὡς Ἑλληνιστῆς ἅμα καὶ Ἀρμενιστῆς ἀποτελεῖ δεσμὸν τινα ἠθικὸν μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Ἀρμενίας, οὐδεμίαν ἄλλως ἔχων σχέσιν πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἑορταζόμενον τῇ 23 Ἰανουαρίου Ἀγαθάγγελον. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἀγαθάγγελος, οὗ τὸ ὄνομα μετεφράσθη κατὰ γράμμα εἰς τὴν Ἀρμενικὴν (Παρι - χριστάγ = ἀγαθὸς ἄγγελος), εἰ καὶ συνήθως καλεῖται δι' αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος (Agatangeghos) ἐτιμᾶτο ἰδίως ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὡς ἄγγελος ἀγαθῶν καὶ ὡς ἄγγελος καθόλου καὶ προφήτης καὶ τὴν ιδιότητα ταύτην διειτήρησεν ἐν ταῖς λαϊκαῖς παραδόσεσι. Τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ἐκτεθειμένον πανταχόθεν εἰς ἐπιδρομὰς πολεμίων φρικτῶν ἦτο νὰ ἔχη καὶ προφήτας καὶ ὀπτασίας ἀγγέλων¹.

Ἐγχεῦθεν δὲ καὶ χρησμοὶ καὶ προφητεῖαι ἐξεδίδοντο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγαθαγγέλου περὶ μελλουσῶν ἐπιδρομῶν πολεμίων καὶ ἰδίως τοῦ «Ξανθοῦ γένους», νοουμένων οὕτω τῶν ἀπὸ βορρᾶ Νορμανδῶν καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν Ρῶς. Οἱ χρησμοὶ δὲ οὗτοι ἐγένοντο γνωστοὶ καὶ ἐν τῇ Δύσει διὰ τῶν μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Λατινικῆς Δύσεως μεσαζόντων μοναχῶν τοῦ Βασιλείαν οὐ τάγματος, ἐξ ὧν ὁ ἀπὸ Ρόδου καταγόμενος ἱερομόναχος Ἀγαθάγγελος συνέγραψε πραγματείαν περὶ τῶν εἰρημένων χρησμῶν μεταφρασθεῖσαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλικὴν περὶ τὰ μέσα τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, καὶ ἐκ ταύτης μεταγλωττισθεῖσαν πάλιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Θεοκλήτου

¹ Αὐτὸ τὸ ὄνομα Ἀγαθάγγελος ἦτο μετάφρασις ἀρχαίου τινὸς Μηδοπερσικοῦ ὀνόματος Οἰβάρης, κατὰ μαρτυρίαν τοῦ συγγραφέου τῆς Αὐγούστου ἱστοριογράφου Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ὁ γὰρ Οἰβάρης τῇ Ἑλλάδι γλώσση δύναται ἀγαθάγγελος». Τὸ ὄνομα ἐξηγεῖται ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἀνατολιστοῦ Εὐγενίου Βυρνούφ ἐκ τοῦ ἀρχαίου Πακτρικοῦ jubar = εὐάγγελος.

Πολυειδοῦς. Ἡ μετάφρασις αὕτη διεδόθη ἐν Ἑλλησιν ἰδίως ἀφ' οὗ χρόνου Πέτρος ὁ Μέγας τῆς Ρωσσίας καὶ βραδύτερον ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη ἐπεχείρησαν πολέμους ἐναντίον τῆς Τουρκίας καὶ τότε ὡς ξανθὸν γένος τοῦ Ἀγαθαγγέλου ἀντὶ τῶν εἰδωλολατρῶν Νορμανδῶν καὶ Ρώσων ἐνοεῖτο πλέον τὸ Ὀρθόδοξον γένος τῶν Ρώσων, ὡς αἱ προφητευόμεναι ἐναντίον τῆς Τουρκίας στρατεῖαι ἐθεωροῦντο γινόμεναι ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως. Κατὰ τὰς παραμονὰς ἐτι τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου (1853 - 56) αἱ στήλαι τῶν Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων ἐπληροῦντο προφητειῶν τοῦ Ἀγαθαγγέλου καὶ τῶν ἐρμηνειῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ διὰ τῆς τοῦ πολέμου τούτου ἐκβάσεως ἐφαίνοντο θαπτόμεναι αἱ ἐκ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Ἀγαθαγγέλου ἐλπίδες, δὲν ἔπαυσαν εὐσεβεῖς τινες Ἑλληνικαὶ ψυχαὶ τρέφουσαι πίστιν εἰς τὰς προρρήσεις καὶ τὰς ὀπτασίας τοῦ Ἀγαθαγγέλου¹.

Ἐκ τῶν εἰρημένων νοεῖται ὅτι οὐσία τῆς περὶ τοῦ Ἀγαθαγγέλου παραδόσεως δὲν ὑπῆρξεν ἢ ἐξ οἰουδήποτε ἱστορικοῦ ἀνδρὸς Ἀγαθαγγέλου καλουμένου δοθεῖσα πρὸς τοῦτο ἀφορμῇ, ἀλλ' ἀπλῶς ἡ ἔννοια τοῦ ὀνόματος, τοῦ δηλοῦντος τὸν «ἄγγελον ἀγαθῶν». Ὁ μόνος ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀγαθαγγέλου σαφῶς ἱστορικὴν ὑπόστασιν φέρων ἀνὴρ εἶναι ὁ Ἕλλην - Ἀρμένιος συγγραφεὺς τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος, δηλῶν ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ Ἀσιατικόν τι μυθικὸν πρόσωπον ἐκπροσωποῦν προφητείας καὶ ὀπτασίας περὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι.

Παγκράτιος

Μετὰ τὸν Ἀγαθάγγελον ὡς δεσμὸς ἠθικὸς μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Ἀρμενίας παρίσταται τὸ Ἐκκλησιαστικὸν ὄνομα Παγκράτιος, ὅπερ ἔχει πιθανὴν συνάφειαν πρὸς τὸ ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ λίαν ἐπιχωριάζον ὄνομα Παγκράτης ἢ Βαγράτης, (ἐξ οὗ ἡ Ἀρμενικὴ δυναστεία Παγκρατουνί).

Βάρδας καὶ Βαρδάνης

Τρίτον ὄνομα συνάπτον τὴν Ἀρμενίαν πρὸς τὸ Βυζάντιον εἶναι τὸ Βάρδας καὶ τὸ ἐκ τούτου μετεσχηματισμένον Βαρδάνης. Ἡδὴ ἐν τῇ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς συνόδου μνημονεύεται τις μοναχὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει Βάρδας καλούμενος, οὗ ἡ γνώμη ἐζητήθη παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ περὶ τῶν ὑπὸ τῆς Συνόδου ψηφισθέντων δογμάτων. Πατρίκιος δὲ Βάρδας στρατιωτικὸς αἰχμαλωτισθεὶς τῷ 784 μετὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ στρατηγοῦ Λαχανοδράκοντος ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Βάρδας, ὡς γνωστόν, ἐκαλεῖτο καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ Μιχαὴλ Γ'. Καίσαρ ἀναρρηθεὶς, πρὸς μητρὸς θεῖος τοῦ βασιλέως τούτου, καὶ ἀδελφὸς τῆς βασιλείσεως Θεοδώρας, φίλος καὶ προστάτης τοῦ Πατριάρχου Φωτίου. Ἀναφέρει-

¹ Ἴδε ἐκτενέστερα περὶ τῶν προφητειῶν τοῦ Ἀγαθαγγέλου ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ Ν. Πολίτου γραφέντι ἐν τῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ Ν. Πολίτου ἀρθρῷ «Ἀγαθάγγελος».

ται δὲ καὶ Βάρδας τις δοῦξ τοῦ θέματος τοῦ Ἀρμενιακοῦ. Βάρδας δὲ ἔκαλειτο καὶ ὁ πατὴρ τῶν δύο ἡρωϊκῶν ἀνδρῶν τοῦ Βυζαντίου, τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Νικηφόρου Φωκάδων, ὧν ὁ Νικηφόρος ἐγένετο καὶ αὐτοκράτωρ (963-69).

Βαρδάνης (Ἀρμέν. Βαρτάν) δὲ ὄνομα ἔφερον καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ἄνδρες καὶ δὴ καὶ ὁ τῷ 713 αὐτοκράτωρ γενόμενος Φιλιππικὸς Βαρδάνης. Πάντα ταῦτα τὰ ὀνόματα ἦσαν Ἀρμενικὰ ἐξηλληνισμένα ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλα γνησίως Ἀρμενικὰ, ὡς Κουρτίκιος, Τατίκιος καὶ ἄλλα.

Ἰβηρες ἢ Γεωργιανοὶ

Ἰβηρες ἔκαλοῦντο ἐν Βυζαντίῳ οἱ ἐν Καυκάσῳ ὀρθόδοξοι Χριστιανικοὶ καὶ οἱ ἄλλως Γεωργιανοὶ καλούμενοι. Φαίνεται πως παράδοξον, ἀλλ' εἶναι ἀληθέστατον, ὅτι τὰ ὀνόματα Ἰβηρ καὶ Γεωργιανός, Ἰβηρία καὶ Γεωργία εἰσὶ ταντά. Τὸ οὐδεμίαν σχέσιν ἱστορικὴν ἢ γλωσσικὴν πρὸς τὸ ὄνομα τῶν Ἰβήρων τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου (προγόνων τῶν νῦν Ἰσπανῶν καὶ Πορτογάλλων) ἔχον ὄνομα τῶν Ἰβήρων τοῦ Καυκάσου τῶν καλουμένων ὑπὸ τῶν Ρώσων Γροῦσοι, ὑπὸ δὲ Περσῶν καὶ Τούρκων Γκιουρδζῆ, παρ' αὐτοῖς τούτοις τοῖς οὕτως ὑπὸ τῶν ξένων καλουμένοις ἦτο Γκβέρ, πληθυντικῶς δὲ Γκβέρκ, ὅποθεν ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις προῆλθεν παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις τὸ Georgie, καὶ Georgien.

Οἱ Ἰβηρες ἢ Γεωργιανοὶ οὗτοι παραλαβόντες κατὰ τὸν 4 καὶ 5 μ. Χ. αἰῶνα τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν οὐχὶ ὡς οἱ Ἀρμένιοι ἀπὸ τῆς Καισαρείας Καππαδοκίας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας συνεδέοντο μέχρι τῆς κατὰ τὸν 18 αἰῶνα εἰς τὴν Ρωσίαν προσαρτήσεως αὐτῶν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας, εἰς ἣν ὑπάγονται μέχρι νῦν αἱ ὀλίγαι ἐν Ἀρμενίᾳ ὑπολειπόμεναι ὀρθόδοξοι ἐκκλησίαι.

Ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἑλληνορωμαϊκοῦ κράτους τοῦ Βυζαντίου οἱ Ἰβηρες ἢ Γεωργιανοὶ διατελοῦν εἰς οἰκείας σχέσεις πρὸς τὸ κράτος τοῦτο. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος δὲ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου ὁ ἡγεμὼν τῶν Ἰβήρων Ζαμάνορσος μεταβὰς (τῷ αὐτῷ ἔτει τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ, 527 μ. Χ.) χάριν συμμαχίας εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῆς συγκλήτου αὐτοῦ μεγάλων ἔτυχε τιμῶν καὶ μεγάλων ἡξιώθη δωρεῶν. Καὶ ἡ συμμαχία αὕτη ἀπέβη χρησιμωτάτη τοῖς ἡμετέροις λαβοῦσιν οὕτω σταθμὸν ἀναπαύσεως ἐν ταῖς ἐν Ἀσίᾳ στρατείαις.¹ Ἐκτοτε οἱ τῆς Ἰβηρίας ἢ Γεωργίας ἡγεμόνες διατελοῦντες ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἑλληνορωμαίου βασιλέως ἔκαλοῦντο σύμμαχοι τούτου καὶ γενικῶς μὲν προσωνυμοῦντο ρῆγες, ὅπως καὶ οἱ τῶν τότε Χριστιανικῶν λαῶν ἡγεμόνες, ἀλλ' ἐτιμῶντο καὶ διὰ τοῦ ὑπερτάτου ἀυλικοῦ ἀξιώματος τοῦ Κουροπαλάτου, ἐφ' ᾧ λίαν ἐσεμνύοντο, τινὲς δὲ παῖδες ἢ ἀδελφοὶ τῶν ἡγεμόνων ἐτιμῶντο καὶ διὰ τοῦ ἀξιώ-

¹ Καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ φιλοξενοῦμενοι ἀνεπαύθησαν ἐκ τῶν πόνων τοῦ πολέμου οἱ Ἕλληνες πολεμισταὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἡρακλείου κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 626·26 μ. Χ.

ματος και της προσωνομίας μαγιστρών του Ἑλληνικοῦ κράτους. Αἱ σχέσεις αὐται ἐπροστάτευον τοὺς Ἰβήρας ἐναντίον τῶν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 7 μ. Χ. αἰῶνος ἀρξαμένων Ἀραβικῶν εἰς τὰς χώρας τοῦ Καυκάσου ἐπιδρομῶν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 10^{ου} και τὰς ἀρχὰς τοῦ 11^{ου} αἰῶνος ἐπὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως Βασιλείου Β' ἡ Ἰβηρία συνεδέθη στενώτατα μετὰ τοῦ κράτους, ἀλλὰ δὲν ὑπεστηρίχθη ἐπαρκῶς ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν τούτου διαδόχων, ὅτε ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 11^{ου} αἰῶνος ἤρξαντο αἱ εἰς τὴν Ἰβηρίαν και τὴν ἄλλην Καυκασίαν ἐπιδρομαὶ τῶν Σελδουσῶν Τούρκων, καθ' ὧν οἱ Ἰβήρες ἠμύνοντο γενναίως μὴ ὑποτασσόμενοι εἰς τὸ μέγα κράτος τῶν Σελδουσῶν. Μικρὸν πρὸ τῶν ἐπιδρομῶν τούτων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ρωμανοῦ Γ'. Ἀργυροῦ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τὰ Ἰβηρικά χρονικά, ἡ βασίλισσα τῆς Ἰβηρίας και ἐζήτησε τῷ υἱῷ αὐτῆς Βαγράτ ἢ Παγκράτ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεψιᾶν βασιλόπαιδα Ἑλένην. Ἡ αἴτησις τῆς βασιλίσης ἐγένετο εὐμενῶς δεκτὴ, και πρὸς ταῖς ἄλλαις δωρεαῖς, ἃς ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεδαψίλευσεν εἰς τὴν βασιλόπαιδα Ἑλένην, ἔδωκεν αὐτῇ και κειμήλια ἱερά, ἦλους ἐξ ἐκείνων, δι' ὧν προσηλώθη ὁ Χριστὸς εἰς τὸν σταυρὸν (ὡς γνωστὸν τοιοῦτοι ἦλοι κοσμοῦσι και τὸ ἱερὸν κειμήλιον τοῦ Ἰταλικοῦ βασιλικοῦ θρόνου, τὸ σιδηροῦν κληθὲν διὰ τοῦτο στέμμα), πρὸς δὲ και ἕτερον κειμήλιον τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος τὴν καλουμένην Ὀκόννα (ἢ λ. εἶναι πιθανώτατα αὐτὴ ἡ Ἑλλην. λ. εἰκνῶ), ἣτις ἐγένετο λάβαρον πολεμικὸν τῶν Ἰβήρων βασιλέων, ὅπερ ἰδιαίτερος εὐκατρινῶν οἶκος εἶχε τὸ προνόμιον νὰ φέρῃ διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ ἐν πολέμοις και ἐν κνηγεσίαις βασιλικοῖς¹.

Αἱ μεταξὺ Βυζαντίου και Ἰβηρίας στεναὶ σχέσεις ἐξηκολούθησαν ὑφισταμέναι και μετὰ τὰς εἰρημένας Τουρκικὰς εἰς ἀμφοτέρω τὰ κράτη εἰσβολὰς και ἐπιδρομὰς τοῦ 12 μ. Χ. αἰῶνος, διεκόπησαν δὲ παροδικῶς μόνον περὶ τὰ τέλη τοῦ 12^{ου} και τὰς ἀρχὰς τοῦ 13^{ου} αἰῶνος ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς μεγαλεπυβόλου βασιλίδος τῆς Ἰβηρίας, τῆς ἐν πολέμοις και ἐν εἰρήνῃ μεγαλοουργοῦ Θάμαρ, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Γεωργίου Γ' και μητρὸς τοῦ Γεωργίου Δ' (1184-1212), ἣτις ἀφῆρσεν ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου πλῆθος πόλεων ἀπὸ Τραπεζοῦντος μέχρι Ἀμάστριδος τῆς Παφλαγονίας (Τραπεζοῦντα, Λιμνίαν, Κερασοῦντα, Οἰνόην, Σινώπην, Κίδρον και Ἀμαστριν), αἵτινες βραδύτερον, μετὰ τὸν θάνατον τῆς Θάμαρ, ἀνακατελήφθησαν ὑπὸ τῆς ἐν Τραπεζοῦντι, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου, ἰδρυθείσης αὐτοκρατορίας τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν².

¹ Αὕτη ἡ εἰκὼν εἶναι διάφορος τῆς τοῦ ἁγίου Μανδηλίου, τῆς ἐνεχθείσης εἰς τὴν Ἰβηρίαν ἀπὸ Συρίας ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Ἀντωνίου Μαρκατοφίλ και λατρευομένης σφόδρα ὑπὸ τῶν Ἰβήρων.

² Πλημμελῶς συνέχεόν τινες, και αὐτὸς ὁ Κ. Παπαρηγόπουλος, τὴν Θάμαρ ταύτην, τὴν «Σεμίραμιν τοῦ Καυκάσου», πρὸς τὴν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Λαζικήν φυγοῦσαν μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, θυγατέρα τοῦ διαβοῦτου αὐτο-

Μετὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τὸν θάνατον τῆς Μεγάλης Θάμαρ τὰ ὄρια τῆς Ἰβηρίας περιορίσθησαν εἰς τὸ πρὸ τῆς Θάμαρ καθεστῶς καὶ ἡ οὕτω περιορισθεῖσα Ἰβηρία διετέλει εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὴν βασιλείαν Τραπεζοῦντος καὶ πρὸς τὸ μετὰ ἡμῶν αἰῶνα ἀνορθωθὲν κράτος τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τοὺς Παλαιολόγους (1261 μ. Χ.).

Αἱ μετὰ τῆς Ἰβηρίας σχέσεις τοῦ Βυζαντίου ἐπαύσαντο ἀποτόμως καὶ μοιραίως διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτε καὶ ἐπεισόδιον εἰδυλλίου περιπαθῶς τραγικὸν ἐπεσφράγισε τὸ τέλος τῶν σχέσεων τούτων μετὰ τῆς Βασιλευούσης τῶν πόλεων.

Ὅτε ὁ τελευταῖος τῶν Παλαιολόγων καὶ ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων βασιλέων τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ δεσπότη ἐν Πελοποννήσῳ, ἀνερρήθη βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ ἐν Κωνσταντινουπόλει, τότε, μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συζύγου αὐτοῦ, ἐβουλεύσατο καὶ περὶ τρίτου συνοικεσίου. Προκειμένου περὶ τῆς ἐκλογῆς τῆς νύμφης, παριδὼν τὰς αὐτὰς Σερβίας καὶ Τραπεζοῦντος, κατὰ συμβουλήν τοῦ πρώτου συμβούλου αὐτοῦ καὶ πρωτοβεστιαρίου Γεωργίου Φραντζῆ, ἐπεμψε τοῦτον εἰς τὴν αὐλήν τῆς Ἰβηρίας πρὸς διαπραγματεύσιν συνοικεσίου μετὰ βασιλόπαιδος Ἰβηρίδος. Μακρὸν καὶ πολύμοχθον ὑπῆρξε τὸ ταξίδιον τοῦ πρωτοβεστιαρίου μετὰ διετίαν ἐπιστρέψαντος ἐκ τῆς ἀποστολῆς. Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους περιοριζομένου εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν καὶ εἰς μικρὰν περὶ ταύτην ἕκτασιν ἦσαν λίαν πενιχρά· ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος τηρῶν ἀξιοπρέπειαν ἀρμόζουσαν εἰς τὸν ποτὲ περιλάμπρον θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὐ τὸ ὄνομα διετήρει ἔτι παρὰ τοῖς λαοῖς ἀπασαν τὴν αἴγλην καὶ τὴν γοητείαν αὐτοῦ, ἐφωδίασεν εὐπρεπῶς καὶ πλουσιοπαρόχως τὸ φέρον τὸν πρωτοβεστιαρίον πλοῖον, ἐν ᾧ συνεταξείδευον τῷ πρεσβευτῇ καὶ ἄρχοντες τῆς αὐλῆς καὶ στρατιῶται καὶ ἱερομόναχοι καὶ ψάλται καὶ ὄργανα μουσικῆς παντὸς εἶδους. Ὁ Γ. Φραντζῆς καὶ ἡ ἀκολουθία αὐτοῦ, ἦν πανταχόθεν τοῦ Καυκάσου συνέρρεον, ἵνα ἴδωσιν οἱ Ἰβηρες, λαμπρᾶς ἔτυχον ὑποδοχῆς ἐν Ἰβηρία, ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἢ ρηγὸς τῆς Ἰβηρίας, ὃν ὁ Φραντζῆς καλεῖ Μέπον ἀπλῶς, ὃπερ σημαίνει βασιλεὺς ἐν τῇ Ἰβηρικῇ γλώσσῃ¹. Ἡ πρότασις τοῦ Φραντζῆ περὶ συνοικεσίου ἐγένετο ἐκδύμως δεκτὴ καὶ ὁ Ἰβηρ ἡγεμὼν εἶπεν ὅτι, εἰ καὶ ἐν Ἰβηρία προῖκα φέρουσιν οὐχὶ αἱ νύμφαι, ἀλλ' οἱ νυμφῖοι, ὅμως αὐτὸς προσφέρει ὡς προῖκα τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, πλὴν τῶν πολυτίμων σκευῶν καὶ μανακίων διαμαργάρων καὶ χρυσίου καὶ ἑτέρων λίθων καὶ ἐνδυμάτων καὶ ὑφασμάτων πολυειδῶν εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῆς, «πάρειξ τούτων πάντων χρυσᾶ νούμια χιλιάδας πενήκοντα καὶ ἕξ».

κράτορος Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, ἐνθα ὁ ἀνεψιὸς τῆς Θάμαρ ἀνερρήθη βραδύτερον αὐτοκράτωρ.

¹ Φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο εἰς ἕκ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου Α', υἱοῦ τοῦ Γεωργίου Ζ', εἰς οὓς διένειμεν οὕτως τὸ κράτος.

Ὁ Φραντζής ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῆς συνοδείας αὐτοῦ καὶ τινος μεγιστάνος τῆς βασιλικῆς αὐλῆς τὸ φθινόπωρον τῷ 1452 καὶ ἐξέθηκε τῷ βασιλεῖ τὰ κατὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς ἐκφράσας τὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ ἐπὶ τοῖς γενομένοις ἐξέδωκε διάταγμα ἥτοι χρυσόβουλλον, ἀγγέλλον τὸ συνωμολογημένον συνοικέσιον, οὗ ἐν τῷ ἄνω μετώπῳ ἔθηκε τρία σημεῖα σταυροῦ μετὰ κίναβαρεως, δίδων δὲ τῷ Ἰβηρι πρέσβει τὸ χρυσόβουλλον εἶπεν ὅτι τὸ προσεχές ἔαρ ἐμέλλε γὰ πέμψη τριήρεις, ἵνα παραλάβῃ τὴν «σύνευνον καὶ δέσποιναν Κωνσταντινουπόλεως». Ἄλλ' ἀντὶ τριήρων ἀφίκετο εἰς τὸν οἶκον τῆς νύμφης ἢ εἰδησις τῆς ἀλώσεως καὶ τοῦ ἥρωϊκοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.

ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ